

PUN KRUG OKO SEBE

(Semezdin Mehmedinović: *Ovo vrijeme sada*, Buybook, Sarajevo – Fraktura, Zaprešić, 2020)

Postoje pisci koji celog života pišu istu knjigu. Taj postupak kriju iza navodno namernog poetičkog izbora, maskiraju iste rukopise drugačijim naslovima i koricama, mešaju poeziju i prozu u pokušaju da čitaocima iznova podvale ono što su ovi već pročitali. Jedan od takvih pisaca je, naizgled, i Semezdin Mehmedinović. Još od knjiga *Sarajevo Blues* (1995) i *Ruski prozor* (2011), preko *Autoportreta sa torbom* (2012) i *Knjige prozorâ* (2014), sve do naslova *Me'med, crvena bandana i pahuljica* (2017) i *Ovo vrijeme sada* (2020) – ukratko, u svemu onome što se u njegovom opusu može podvesti pod široku kategoriju „fikcija“ – ovaj autor kao da govori o nekoliko istih stvari. Rat u Bosni, život u okupiranom Sarajevu, odlazak u SAD, emigrantski život, isecci iz porodične svakodnevice, jezičke nedoumice i začkoljice, druženja sa drugim umetnicima, i mnogobrojne selidbe čine srž svakog njegovog dela. Međutim, reč „naizgled“ je ključna u odnosu koji on formira s kategorijom pisaca koji celog života pišu istu knjigu, i to, možda i najjasnije, potvrđuje njegov najnoviji naslov.

Pomenuti tematski okviri opet su prisutni, ali Mehmedinović ne beži od ovakve vrste ponavljanja niti strepi da čitaocima ponavlja nešto već rečeno. Zbog toga se *Ovo vrijeme sada*, koje bi najjednostavnije i najpreciznije bilo opisati kao dnevničku prozu ili autofikciju („Imam strah od izmišljanja, pišem poeziju, memoarsku prozu ili autofikciju. Drugim riječima, opisujem ono što mi se događa“), može čitati na najmanje tri načina: kao rekapitulacija dosadašnjeg stvaralačkog rada, kao rekontekstualizacija i dopuna nekih praznih mesta iz prethodnih knjiga, te kao samostalno delo koje se čita bez iskustva ranijih. Detalj koji, međutim, određuje ne samo svaku pojedinačnu od pobrojanih knjiga, već i svaku tačku životnog puta Mehmedinovića, jeste njegova pozicija u svetu i prostor u kojem obitava u trenutku stvaranja konkretnog rukopisa. U svim dosadašnjim naslovima taj prostor jesu Sjedinjene Američke Države – i to nebrojeno mnogo mikroprostora unutar tog nepreglednog prostora novog kontinenta – dok je sada u pitanju Sarajevo. Premda se ovo na prvi pogled previše pojednostavljeno svodenje umetničkog utiska njegove književnosti na to *gde* se autor nalazi dok stvara čini kao neprecizno, taj aspekt je izrazito bitan u kontekstu čitanja Mehmedinovića. Ne radi se samo o sociološkoj, društvenoj, političkoj ili bilo kojoj drugoj kategoriji, odnosno o tome da li se on, a potom i junaci njegove proze, nalazi usred balkanskog užasa ili u centru američkog sna, već o tome kojim *jezikom* je okružen. Razumevajući stvarnost putem jezika kojim se koristi, ovaj stvaralac svesno konstruiše jedan novi svet koji funkcioniše unutar tog jezika i, bilo da se nalazi na prostoru koji smatra

domovinom i govori maternjim jezikom ili je pak u emigraciji gde se služi jezikom sredine u koju se doselio, on analizira svet, ljude oko sebe, odnose između njih i, najvažnije, samog sebe upravo svojim ličnim jezikom i rečima koje su mu dostupne. Više puta istaknuvši da je po dolasku u SAD bio u nedoumici da li da počne da piše na engleskom jeziku i potpuno se prilagodi svojoj novoj stvarnosti – na način na koji to, između ostalih, na odličan način radi Aleksandar Hemon – Mehmedinović ostaje unutar svog jezika i neprestano prevodi životne događaje koji mu se dešavaju na taj jezik. Ovim dolazi do dvostruke radnje jer mora tipično američku svakodnevicu da razume unutar postulata i ograničenja jednog potpuno drugog jezika i sveta, čime dobija skoro dvostruku sliku svog života – ono što mu se dešava u stvarnosti i ono što od te stvarnosti nastaje u književnosti. Iako su njegovi prozni i pesnički tekstovi prevedeni na engleski, a neretko ih je na javnim čitanjima i predstavljao publici upravo u prevodu, on uporno ostaje unutar svog jezika i veran svom prvobitnom, jedinom originalnom i autentičnom identitetu, bosanskom, kao da je sve vreme čekao da mu se vrati.

Najzad, *Ovo vrijeme sada* opisuje taj povratak. Na sličan način kako je to David Albahari izveo u svojim postkanadskim romanima – *Životinjsko carstvo* i *Danas je sredo* – Mehmedinović zadržava svest o tome da je on više od dve decenije bio „tamo“, a sada je opet „ovde“, i stoga ovaj naslov igra na jezičkoj, prostornoj, geografskoj i identitetskoj granici između BiH, sa jedne strane, i SAD, sa druge, a ta granica, u realnosti nepostojeća, ovde postaje jasno vidljiva. Zbog toga je delo i podeljeno na nekoliko tematsko-vremenskih celina: prva opisuje autorove studentske dane u Sarajevu, druga i treća različite američke faze, a četvrta povratak u Sarajevo 2019. godine. Svaka od tih celina predstavlja jedno novo rađanje i otkrivanje identiteta s obaveznim procesom njegovog ponovnog definisanja nakon svake nastupajuće promene. Po dolasku u Sarajevo, krajem sedamdesetih godina, on je najbliži onom blejkovskom konceptu nevinosti koja krasi iskustva mladića iz provincije u susretu sa velikim gradom i odrastanjem u okruženju rata i umetnosti. Mešajući generičke trope odrastanja i sazrevanja sa konkretnim i ličnim iskustvima, ovaj deo predstavlja ubrzani pregled užitaka osamdesetih i užasa devedesetih, sa svim osobenostima čaršijskog života koji su odavno poznati publici na celom prostoru države čiji je Sarajevo bilo deo. Upravo je rat doneo prvu veliku promenu u životu i pisanju Mehmedinovića („Na šta bi moj život ličio da nije bilo rata?“), a sve ono što je uspeo da izgradi i ustanovi kao svoju stvarnost i identitet odjednom postalo je nestabilno, nejasno i neutemeljeno. Nakon toga, tokom ratnog perioda koji provodi u Sarajevu, odlučujući se da ode iz tog grada tek po uspostavljanju mira, autor dočarava manje spokojne trenutke koji se nameću kao kontrapunkt svemu što je pisao dotad, ali u ovim sekvencama ne dominiraju patos, tragika ili samosažaljenje, već autentičnost koja će čitaoca navesti da razume granično iskustvo sarajevskih ratnih godina čak i bez ličnog iskustva Sarajeva ili rata uopšte.

Ista ta autentičnost ponavlja se i po dolasku u SAD, ali, nalik muzičarima koji sviraju istu melodiju u drugom tonalitetu, Mehmedinović ovde ponavlja neke od tema i zapažanja koje je već izneo, no u novom ključu. Stigavši iz stanja haosa u stanje uređenog društva,

on još dugo oseća fizičke i mentalne traume i seća se rata, ne uspevajući da ga ostavi iza sebe usled ogromne količine novih impulsa koji mu se nameću. U novoj sredini je primoran da ponovo definiše sebe, sada ne kao dete iz provincije u velikom gradu već porodičnog čoveka iz provincije sveta u metropoli planete, u isto vreme spremnog za nova iskustva i zazirući od njih. Autorove američke godine poznate su iz njegovih ranijih naslova, bilo da je o njima pisao obimno ili sažeto – te sažete crtice od kojih su sastavljene *Autoportret s torbom* i *Knjige prozorâ* se i ovde ponavljaju u nekoliko navrata – ali one u *Ovom vremenu sada* nastupaju iz nove perspektive: ne više nekoga ko ih živi, već nekoga ko ih je živeo. Sarajevsko iskustvo nameće se kao temelj života u SAD, i pisac iznova pominje događaje i ljude koji su obeležili njegovu mladost i bili u fokusu prvog dela knjige. Međutim, sada se te osobe i detalji daju kao davna sećanja koja su u vezi sa nekim skorijim sećanjima, i Mehmedinović iz Amerike odlazi u Bosnu, iz ranog XXI veka u kraj XX veka, praveći asocijativni luk ka svom nekadašnjem životu, analizirajući sadašnjost prošlošću i obrnuto. Poslednji stupanj tog puta predstavlja njegov povratak kući (*kući?*) koji opisuje četvrti deo knjige, u kojem pisac naposljetku pravi pun krug: „Vratio sam se. Nakon mnogo godina došao sam nazad i sada tražim svoje mjesto u gradu.“ Kreće se gradom u kojem je nekada živeo, priseća se svoje bosanske mladosti i američkog života, i neprestano odlazi sve dalje i dalje u prošlost. Neki detalj modernog Sarajeva podseti ga na predratno ili ratno Sarajevo, što ga dalje vrati u međuprostor, s one strane Atlantika, i ovaj cikcak pokret kroz istoriju zatvara krug koji mapira njegov život. On ponovo otkriva jezik, sreće se s osobama koje je nekada znao, priseća se onih koji više nisu među živima, i pravi planove za budućnost. Ipak, sve one godine tokom kojih je bio odsutan uzele su danak, i ovaj najnoviji pokušaj definisanja sopstva dolazi do novih izazova.

Emotivan, lirski intoniran i nabijen različitim vrstama patnje i radosti, *Ovo vrijeme sada* je novi vrhunac prozno-memoarskog izraza Semezdina Mehmedinovića. Poput dela kao što su *Moja borba* Karla Uvea Knausgora ili *Kod Hiperborejaca* Miloša Crnjanskog, i ovo delo je teško opisati u kratkim crtama i samo se na prvi pogled čini kao da ne govori *ni o čemu*, a zapravo govori o *svemu bitnome* u svim zasebnim životima svih čitalaca. Ono je istovremeno hronika jedne mladosti, jedne generacije – pored autora i mnogobrojnih nepoznatih imena, njome defiluju i Miljenko Jergović, Aleš Debeljak, Aleksandar Hemon, Dario Džamonja i drugi – i jedne individue, te je moguće iznova mu se vraćati i svaki put prepoznavati zašto nije reč o piscu koji celog života piše istu knjigu.